

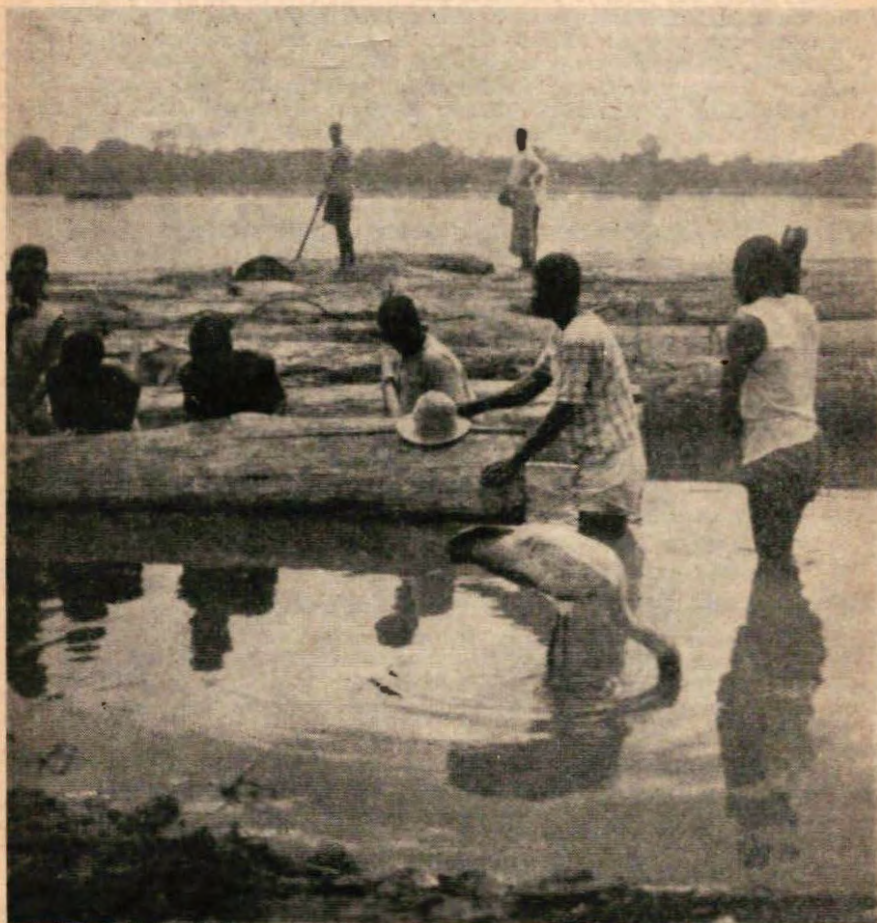

NIEUWS UIT LAMBARENE

MEDEDELINGENBLAD VAN EN OVER
PROF. DR. ALBERT SCHWEITZER

Uitgave van de Stichting Albert Schweitzerfonds

Versijnt eens per kwartaal en wordt aan de geadresseerden gratis toegezonden
Redactie-adres: D. A. Werner, Henegouwerlaan 50b, Rotterdam, tel. 50106, postrek. 14832
Administratie: Uitgeverij „De Torenlaan”, aan de Torenlaan 20 te Assen, Telef. 3044 (3 lijnen)

De hospitaaloovieaar Kumka zoekt visjes

Van de redactie

Langzamerhand is Nieuws uit Lambarene een bekende en vertrouwde vriend geworden in vele huisgezinnen. Telkens treden weer nieuwe belangstellenden in de grote kring van hen, die geregeld dit blad ontvangen.

Voor hen, die nog niet tot deze kring behoren, vertellen wij hoe men dit Nieuws uit Lambarene geregeld kan ontvangen.

Allen, die het werk van Dr. Schweitzer willen steunen, ontvangen, nadat zij van die steun hebben blijk gegeven, dit blad.

Men kan dit doen door een bijdrage (ineens of geregeld) te storten of over te schrijven op postrekeningnummer: 143643 van de penningmeester van het Albert Schweitzerfonds of te storten op de rekening van het A.S.F. bij de N.V. Amsterdamse Bank te Deventer. Hierdoor steunt men dus het Albert Schweitzerfonds, die zich tot taak heeft gesteld gelden bijeen te brengen voor het werk van Dr. Schweitzer en belangstelling te wekken voor zijn denkbeelden. Zij doet dit o.m. door het stimuleren van uitgaven, het organiseren van lezingen of voordrachten, het uitgeven van een periodiek „Nieuws uit Lambarene.”

Bijdragen welke men in het bijzonder wenst te bestemmen voor steunveriening aan het ziekenhuis te Lambarene kunnen worden gestort op girorekening van no. 540600, ten name van de penningmeester der stichting: Vrienden van het hospitaal te Lambarene, te Rotterdam of op de rekening van deze stichting bij R. Mees & Zn., Rotterdam. Deze tweede stichting verzamelt gelden, die voor direct gebruik van Dr. Schweitzer in aanmerking komen. Zij hebben slechts betrekking op het ziekenhuis te Lambarene.

Uiteraard werken deze twee stichtingen nauw samen.

Bestuursleden van de stichting Albert Schweitzerfonds:

Ds. C. B. Burger, voorz., Stadhouderslaan 30, Utrecht.

Mevr. H. Oberman—Oberman, secr., Scheepstimmermanslaan 37,
Rotterdam C II.

G. Oosterwijk, penn., Handelskade 7, Deventer.

C. J. ten Cate, notaris, Parkweg 9, Deventer.

G. van Aardenne, Reeweg Zuid 18, Dubbeldam.

D. A. Werner, Henegouwerlaan 50B, Rotterdam C.

Bestuursleden van de stichting: Vrienden van het hospitaal:

G. Oosterwijk, voorz., Handelskade 7, Deventer.

J. Mees, penningm., Westzeedijk 140, Rotterdam.

Ds. C. B. Burger, Stadhouderslaan 30, Utrecht.

C. J. ten Cate, notaris, Parkweg 9, Deventer.

D. A. Werner, Henegouwerlaan 50B, Rotterdam C.

Tot bovengenoemde personen kan men zich wenden om inlichtingen over het werk en de persoon van Dr. Schweitzer. Enigen van hen zijn bereid lezingen over het werk van Albert Schweitzer in Lambarene en zijn betekenis voor deze tijd te houden, na tijdig overleg met de betrokkenen.

Automatisch wordt het laatste nummer van dit blad toegezonden en . . . zolang de voorraad strekt, ook op verzoek nog de vorige nummers. Wij merken hierbij echter op, dat de nrs. 1 en 2 zijn uitverkocht, dus niet kunnen worden toegezonden!

Met het oog op het grote aantal lepra-patiënten in Lambarene, hetgeen een grote zorg voor Dr. Schweitzer betekent, is er veel nodig. Wij doen daarom hierbij een ernstig beroep op onze lezers. Er is veel nodig!

Dr. Albert Schweitzer

„IK HEB DE ROEPSTEM GEHOORD”

Vertaling van de toespraak op Zondagmiddag 16 November om 17.00 uur gehouden voor de microfoon van de V.P.R.O.

Steeds weer vraagt men mij, hoe ik tot het besluit kwam, afstand te doen van wetenschap en kunst en een helper te worden in het werk, dat daarbuiten in de wereld nodig is voor hen, die lichamelijk lijden.

Het antwoord is heel eenvoudig. Ik heb Jezus' roepstem gehoord en ben deze gevolgd.

Op twee manieren ben ik er toe gekomen deze roepstem te volgen. Allereerst daardoor dat het medegevoel, dat God mij evenals alle mensen verleend heeft, mij de dood deed zien van die velen, die ginds zonder geneeskundige hulp moeten leven. Maar ook kwam ik er toe aan de roepstem gehoor te geven doordat ik zo'n bij uitstek gelukkige jeugd heb gehad. Dat

mij dit ten deel was gevallen liet mij niet los. Terwijl ik daarover nadacht, kwam het denkbeeld in mij op, dat diegenen, aan wie God in de een of andere vorm geluk deelachtig deed worden, dit niet als iets vanzelfsprekends mogen aanvaarden, maar zich gedrongen moeten voelen, God uit dankbaarheid daarvoor een offer te brengen. En daar ik in Europa noch voor mijn ouders, noch voor de een of andere bloedverwant had te zorgen, achtte ik mij geroepen, uit te gaan in de wereld en daar de strijd tegen het lijden mee te strijden en voor het evangelie een weg te banen in het hart der inboorlingen, opdat dezen bevrijd zouden worden van de geestelijke ellende, die een gevolg is van het gruwelijk bijgeloof, waarin zij leven.

Dit is alles zo eenvoudig, dat ik hieraan verder geen enkel woord meen te moeten verliezen. Wij allen, voor zover wij van God geluk ontvangen hebben, moeten ons geroepen voelen, door

een of ander dienstbetoon daarvoor dank te bewijzen. Slechts weinigen is het door de omstandigheden vergund, zich geheel aan dit dienen te wijden. Zij moeten dit als een bijzondere genade, die hun ten deel valt, aanvoelen en waarderen. De meeste mensen zien zich de weg van hun bestaan uitgestippeld door voor de hand liggende verplichtingen tegenover gezinsleden, die hen nodig hebben door zaken, die ze hebben te drijven, door de noodzaak om hun brood te verdienen, maar geen van hen mag zich om die reden er van ontslagen achten, ter wille van het geluk, dat hem ten deel viel, tot dienen geroepen te zijn. Zij moeten in hun leven er naar uitkijken, waar Jezus hen gebruiken kan, hetzij in het een of ander georganiseerde liefdede-werk of in de een of andere persoonlijke hulpverlening, al naar onze levensomstandigheden overeenkomstig de ons verleende middelen en gaven het ons toelaten. Vaak moet iemand lang naar zulk een nevenarbeid naast zijn gewone beroep zoeken. Maar ik durf zeggen, wanneer hij er ernst mee maakt, dat hij altijd er in slagen zal het te vinden en daarmee de blijdschap door Jezus in de dienst der liefde, die Hij in de wereld heeft gebracht, te worden gebruikt, in het groot en in het klein.

Ik had bij het dienen een merkwaardige ervaring. Ik meende de wetenschap en de kunst, waarin ik gewerkt had, geheel te moeten opgeven, toen ik mijn arbeid als arts in het oerwoud begon. Maar ik heb ervaren, dat het mogelijk was, mij daarnaast met die gebieden verder bezig te houden. Het allermeest verheugde het mij, op het terrein van de kennis der religie verder te kunnen werken. Van het begin af had het indruk op mij gemaakt, dat in de brieven van de apostel Paulus niet alleen van het geloof, maar ook van de kennis sprake is. Deze kennis richt zich op het wezenlijke, op het diepste en geestelijkste van onze godsdienst, die op Jezus teruggaat. Onze hervormers, die wij voor wat ze gedaan en bevochten hebben niet genoeg danken kunnen, hebben het Christendom opnieuw voor de vraag gesteld: wat is de zin van het evangelie? Zij trachtten uit te gaan van het geheel oorspronkelijke en eigenlijke van het evangelie, dat Jezus verkondigd had aangaande het Koninkrijk Gods en de mogelijkheid daartoe te behoren. Hun werk hebben wij voort te zetten en te voltooien; slechts dan is het Protestantisme op de goe-

de weg, wanneer het zich altijd weer laat bewegen en drijven door de vraag naar de zin van het evangelie. Gedurende mijn jarenlange werkzaamheid als predikant bij de St.-Nicolaïkerk te Straatsburg ben ik met de nood bekend geraakt van die mensen, die gevaar lopen ongelovig te worden, omdat zij zich in de een of andere geloofsvoorstelling van het traditionele christendom niet meer geheel thuis kunnen voelen. Hen te helpen, daartoe heb ik mij tot op de dag van vandaag verplicht gevoeld. Mijn helpen bestond daarin, dat ik hen trachtte te bewijzen, dat het wezenlijke in de religie de vroomheid is, die ontstaat, wanneer wij door Jezus geroepen zijn en om het bezit van zijn geest worstelen. Ook al hebben wij niet alle geloofsvoorstellingen met elkaar gemeen, toch behoren wij bij elkaar door de vroomheid, de religie, welke Jezus in de wereld heeft gebracht. Het enig nodig is, dat het rijk van God in en om ons sterk worde door de geest van Jezus. Ik beschouw het als mijn roeping, dit evangelisch inzicht te dienen, een roeping, waarin ik met alle eenvoud en vredelievendheid heb te staan, in de hoop, dat ik daarin getrouw bevonden moge worden.

Nu ik mij in deze dagen na een lang en met werk overladen verblijf in Europa opmaak, weer naar Lambarene terug te keren, moet ik dikwijls de vraag beantwoorden, hoe het er ginds voorstaat. Daarom doe ik hierover nog een paar korte mededelingen.

Het aantal van hen, die in ons ziekenhuis opneming en hulp zoeken, heeft zich in de loop der laatste jaren verdubbeld. Dit kwam doordat wij behalve de gewone zieken nu meer dan driehonderd melaatsen verzorgen, die met de in Amerika nieuw ontdekte geneesmiddelen tegen deze vreselijke ziekte worden behandeld. De resultaten zijn zeer bemoedigend. Alleen moeten deze patiënten een tot twee jaar onder behandeling blijven tot de ziekte werkelijk tot stilstand is gekomen. Niet slechts dat wij voor deze patiënten de op zichzelf reeds dure middelen voor een zo langdurige behandeling moeten verschaffen, wij moeten ook iedereen gedurende een of twee jaar dag aan dag voeden.

Deze grote uitgaven zijn voor mij een drukkende materiële zorg. Maar ik heb niet de moed een van deze stakkers om die reden af te wijzen of hun opneming tot later uit te stellen, ik vertrouw echter op de hulp, die af-

Nieuws uit Lambarene

(Wij brengen u hier nogmaals een gedeelte uit een brief van mej. E. Mees).

Ik wil, lezers, graag wat schrijven over de dieren hier, waarvan je evenveel merkt als de mensen.

Albert Schweitzer met zijn dierenvriendjes

De huizen zijn gebouwd op palen. De loze ruimte er onder is soms als een bergruimte ingericht, maar het huis van Dr. Schweitzer, waar ook de huishouding (lingerie, voorraadkamers) en een deel van de staf is ondergebracht,

komstig is van de zijde der vrienden, die achter mijn werk staan.

Het is toch in de verschrikkelijke tijd, waarin wij leven, iets heerlijk en vertroostends, dat wij in de strijd tegen ziekte en lijden zo grote vorderingen maken en de slaapziekte en de melaatsheid met zulke doeltreffende middelen te lijf kunnen gaan.

Op dit ogenblik zijn wij als ziekenhuisartsen met zijn vieren. Een van dezen, 'n jonge Amerikaan, is uitsluitend met de melaatsen bezig. Verpleegsters telt het ziekenhuis nu acht. Twee hiervan, afkomstig uit de Elzas, zijn reeds meer dan 25 jaar in dienst van het hospitaal. Drie der verpleegsters zijn uit Nederland: Zr. Maria Lagendijk, die reeds verscheidene jaren in Lambarene werkt, Zr. Silver, die zich bezighoudt met de verpleging der melaatsen en Zr. Tony van Leer, die sinds een jaar daar werkzaam is.

Op 28 November hoop ik mij in Bordeaux in te schepen. Allerlei werk wacht mij daar ginds, ook nieuwbouw, welke noodzakelijk is om de melaatsen beter onderdak te verschaffen. Ik verheug mij er op, weer te midden van mijn trouwe medewerkers te mogen verkeren.

is van onderen een en al hok. Er om heen is een wirwar van rennen en van groen geworden kippengaas, waarin van alles huist, vroeger ook de pelikaan en familie.

Voor het huis is een ren met twee antilopen, Lucie en Léonie geheten, en aan de achterkant zitten er ook nog twee, bovendien twee apen, een aantal dikke, logge eenden en een groot aantal kippen van verschillende soort. Verder is er een gans die Liesie heet. Soms zit zij op een ronde goot (er zijn overal stenen goten om het regenwater in af te leiden) buiten de kippenren en alle kippen binnen tegenover haar: 't is of zij voor hen preekt. Ik heb al iets verteld van honden en katten Iedere blanke heeft haast een dier, waar hij erg dol op is en dat hij zelf verzorgt. Maar het resultaat is zielig. Zo gauw ze zich krabben of vechten hebben ze wonden, die eeuwig open blijven en vol vliegen zitten. Ze zijn altijd vies: je mag ze nooit aanraken. Er is een oude Tsju-Tsju van Dr. Schweitzer en een paar zoons van hem (een die in de oorlog kwam en Misère heet), een klein ratachtig beestje, Ri-Ri, en nog een paar honden. Verder veel katten. Een kreeg g'isteren jongen in een hondenhokje, dat ik had klaar gezet naast mijn kamer. Af en toe zie je de boutigste k'eine poesjes, die hier of daar geboren zijn en het is een hele overwinning ze niet in je handen te nemen. Zo is het ook met de geitjes Ik heb al geschreven hoe ze hier rondlopen. Er is een kudde van dertig geiten met vele kleintjes en een paar bokken. Je kunt het zo gek niet bedenken of je ziet geitjes. Het hele terrein is vervuld van het door-dringende gemekker van de kleintjes, die om hun moeder dreinen. Ook zijn er schapen zonder dikke vacht, aange-

Zuster Ali met een jong geitje

Met Dr. Schweitzer in Afrika

door Homer A. Jack

(Overgenomen uit de Christ. Century
16 Juli 1952).

Schweitzer thuis.

Toen het donker begon te worden bereikten we het kleine plaatsje Lambarene, gelegen op een groot eiland in de Ogowe. Een paar kilometers stroomopwaarts bij een vertakking van de rivier ligt het ziekenhuis van Albert Schweitzer.

Bij de landingsplaats werd ik verscheidene meters bergopwaarts gebracht en daar in een blauwe werkschort stond Albert Schweitzer met zijn witte helm op zijn hoofd; Hij geleek merkwaardig precies op de recente foto's: een grote man met grote neus, gevulde snor en een brede aanstekelijke glimlach. Hij begroette mij hartelijk en nam mij mee naar zijn kleine studeer-slaapkamer. Hij liet mij zijn twee lievelingsantilopen zien, die in een kooi achter de boekenkast zaten en bracht mij toen naar mijn kamer, aan het eind van het gebouw, waar de Europese patiënten huizen. Onmiddellijk maakte hij, dat ik mij geheel thuis voelde. Ik ben een lid van zijn ziekenhuisfamilie geweest gedurende de afgelopen twee weken, hoewel ik niet zo hard werkte als een van hen. Af en toe trachtte ik mijn werk te doen als

opzichter over vijftien inboorlingen, die hout moeten snijden en naar het oerwoud slepen, enige honderden meters achter het ziekenhuis.

De prettigste ervaring voor de bezoeker is hier de maaltijd, want dan zit hij juist tegenover „le grand docteur”, zoals de inboorlingen hem noemen. Ongeveer vijf minuten nadat de bel voor het eten is gegaan, komt Albert Schweitzer binnen, zet zijn helm op de piano en gaat zitten in het midden van de lange tafel, geflankeerd door zijn oudste twee helpsters Zr. Emma Haussknecht en Zr. Mathilde Kottmann. (Mevrouw Schweitzer, die niet in staat was langer het tropische klimaat te verdragen, woont in Europa).

De andere stafleden, bestaande uit twee doktoren en drie verpleegsters en zo nu en dan gasten, maken de kring compleet.

Het eten is uitstekend: Europees klaargemaakt, maar met tropische producten. Wanneer Dr. Schweitzer in een goede bui is, is zelfs de conversatie nog beter. Dikwijls is hij zelfbespiegeland en vertelt over gebeurtenissen uit zijn jeugd en over de vroegere jaren in het ziekenhuis.

Gewoonlijk sprak hij tot mij in korte zinnen, die Zr. Haussknecht geduldig

past aan het klimaat, wit-bruin zwart gevlekt. Ze houden al de dieren om het vlees, maar vooral ook om de mest. Want iets heel belangrijks is hier de moestuin. In het oerwoud, waar alles heel weelderig is, groeit niets dat je kunt eten. Alles wat er nu is van ananas, vruchtbomen, kokos- en oliepalmen is ingevoerd en alleen daar wild, waar vroeger blanken woonden. De grond is bar slecht: rode aarde als in N-Carolina. De grond van de moestuin is aangedragen uit een bepaalde plek in het bos waar wel goede aarde was. Het is van enorm belang dat wij verse groenten kunnen eten af en toe (boontjes, spinazie) en elke dag sla (rauwe Chinese kool).

De bedden zijn allen voorzien van bamboematjes, zodat ze beschaduwd zijn in het heetst van de dag. Ook de tabletten met klemgod. In Holland kunnen wij alles aan een tuinman overlaten en af en toe er naar kijken, maar hier moet ieder gebaar gecontroleerd worden. Het is een enorm werk, dat

Zr. Haussknecht doet en ondankbaar, omdat niemand er aan denkt hoeveel er aan vast zit, evenmin als aan het onderhoud van de dieren. Zr. All doet dat, en hoe dikwijls moet zij er des nachts niet uit omdat er een troep mieren op de stal afkomt, waarbij de dieren vreselijk te keer gaan, omdat ze het ruiken. Soms is er op eens een geit zonder bekende oorzaak verdwenen of wordt er een ziek. Met Pasen is er een schaaap gestolen. Van stelen gesproken: er zijn zes pompelmoesbomen (grapefruit) leeggeplukt, die bijna rijp waren. Telkens missen we mandarijnen. Dat zijn dan (waarschijnlijk) vreemdelingen!

Bij de dieren vergat ik nog de varkens, die — soms dreigend — rondlopen en de ontelbare kippen van de zwarten, bij wie tientallen hanen om vijf uur gaan kraaien! Wie hier komt werken moet houden van het leven op een boerderij, van een soort buitenleven, en van het zelf opknappen van allerlei dingen.

E. F. Mees.

in het Engels vertaalde. Als zij — wat heel zelden gebeurde — een woord verkeerd begreep, vroeg Schweitzer — hij verstaat Engels, maar spreekt het bijna nooit — haar nauwkeuriger te vertalen.

Bijna een intellectueel.

Vele van onze gesprekken gingen over de verhouding van de rassen en over kolonisatie. Hij vertelde mij het zo bekende verhaal, hoe hij eens aan een goed geklede inboorling, die rond het ziekenhuis slenterde, vroeg hem een handje te helpen met enkele blokken hout, die hij droeg. De inboorling antwoordde: „Ik ben een intellectueel en draag geen hout!” Terwijl hij met zijn werk doorging, antwoordde Schweitzer: „Je hebt geluk gehad; ik wilde ook een intellectueel worden, maar het is mij niet ge-

lukt”.

Voor al zijn problemen met de inboorlingen toont Dr. Schweitzer begrip voor proportie. Hij schreef eens: „Zij, die nu in onvriendelijke woorden over de inboorlingen spreken, kunnen naar Afrika gekomen zijn vol idealisme, maar in de dagelijkse strijd zijn ze moe en wanhopig geworden, doordat ze langzamerhand verloren, wat ze eens aan geestelijke inslag bezaten.” De middag- en avondmaaltijden worden voorafgegaan door een kort gebed door Dr. Schweitzer en de avondmaaltijd wordt altijd gevolgd door een korte dienst. Als de tafel is afgeruimd deelt Zr. Emma de gezangboeken uit en geeft de bijbel aan de dokter. Hij neemt z'n oude bril uit de zak van zijn shirt, vindt het bijbelgedeelte met behulp van verbleekte aantekeningen, die samengebonden

Albert Schweitzer met zijn lievelingsantilopen .

ALBERT SCHWEITZERS *Goethe-rede*

Vervolg van de Goethe-rede door Dr. Albert Schweitzer, gehouden in Aspen (Colorado) in Augustus 1949

(Slot)

Zie voor het eerste gedeelte het nummer van December 1951; voor het tweede gedeelte het nummer van Maart 1952 en voor het derde gedeelte het nummer van Juli 1952.

Dit zijn de elementen van de filosofie van Goethe. Zij trekt gedurende zijn leven echter nauwelijks de aandacht. Als een kleine heester is deze filosofie, die groeit in de schaduw van de grote systemen van Fichte, Schelling en Hegel. Maar tegen het midden van de 19e eeuw storten deze systemen ineen, daar zij zich niet meer in stand kunnen houden tegenover de natuurwetenschap, die zich meer en meer ontwikkelt. Toch blijft de heester van de filosofie van Goethe leven! Bevrijd van de schaduw gedijt ze en wordt een echte boom. Langzamerhand wordt deze filosofie belangrijker. Dat komt

zijn met een touwtje, en legt de bladwijzer bij het gebed des Heren. Hij kiest een geschikt gezang uit, zegt het nummer, staat op en gaat om de tafel heen naar de open piano om het zingen te begeleiden. Dan leest hij bij het licht van een petroleumlamp met een zelfgemaakte groene kap, een gedeelte uit de bijbel, dat hij laat volgen door gebed. Hieruit bestaat de avonddienst, die door zijn zuivere eenvoud en de geest van de leider een vrome ervaring geeft, diep in het Afrikaanse oerwoud.

Er is hier geen kerk, maar Zondagsmorgens wisselen de Europese verpleegsters elkaar af in het leiden van een dienst in de open ruimte tussen de ziekenbarakken. Ook is er Zondags een dienst in het grootste lepra-dorp. Er zijn hier weinig bewijzen van zijn vele bekwaamheden als filosoof en theoloog en hij oefent niet langer de dokterspraktijk uit in het ziekenhuis, ofschoon hij zich nog met ieder detail bezighoudt. Hij neemt deel aan alle diagnoses en tegenwoordig is hij bij moeilijke geboorten aanwezig. (Zo was hij gedurende mijn verblijf om 3 uur 's morgens bij een keizersnede tegenwoordig).

Bijna iedere avond na het eten en dikwijls een half uur vóór het ontbijt van half acht, kan men hem horen oefenen

doordat zij niets te vrezen heeft van de natuurwetenschappen, aangezien zij er op gebaseerd en er mee in overeenstemming is. Goethe's filosofie is het type van denken van de toekomst. Zij houdt rekening met het feit, dat aangezien onze kennis van het heelal onvolledig blijft, dit noodzakelijkerwijs ook 't geval zal zijn met de filosofie. Hierom heeft Goethe door de ervaring willen vaststellen, dat de mens, wanneer hij de werkelijkheid als uitgangspunt neemt en daar steeds rekening mee houdt, in zijn onderzoekingen en overdenkingen tot overtuigingen kan komen, die hem in staat stellen zijn leven op een ware geestelijke wijze te leiden.

Hij meent daarin geslaagd te zijn. Het resultaat van zijn onderzoekingen en overpeinzingen over de wereld en over zich zelf deelt hij mee om het eveneens te doen overpeinzen en te over-

op de speciaal gebouwde piano met voetpedaal, die het Parijse Bachgenootschap hem in 1913 schonk.

Op een Zaterdagavond toen ik daar was, werd de nieuwe pick-up verbonden met de enige elektrische lijn en een half uur lang luisterden wij met ons tienen (Dr. Schweitzer inbegrepen) naar de nieuwe langspeelplaten van zijn spel op het orgel in het kerkje van zijn geboorteplaats Gunsbach in de Elzas.

Toen hij luisterde sloot hij dikwijls de ogen, nu en dan aan Zr. Emma vragende het blad om te slaan. De muziek was van Bach, Mendelssohn en César Franck.

Op een avond nodigde hij mij uit op de pianobank bij hem te komen zitten, terwijl hij oefende. Gedurende een uur keek ik naar zijn vingers, die de moeilijke passages van Bach speelden en overspeelden. Nu en dan hield hij op om aantekeningen boven de noten te zetten bij het licht van een petroleumlamp. Zijn twee lievelingsantilopen ritselden in hun hok, precies achter de piano. Toen ik zijn studeerkamer verliet om naar mijn kamer te gaan in het heldere licht van de volle, tropische maan, kon ik de primitieve musici aan de overkant van de rivier op hun tam-tam horen wedijveren met „le grand docteur”.

denken. Zijn spreuken van diepe levenswijsheid betekenen een unieke geestelijke schat, welke een mens aan een medemens geven kan.

Goethe

De mens Goethe

Een laatste vraag. Worden de gedachten, die Goethe meedeelt, ook door de autoriteit van zijn persoonlijkheid gedragen? Hoe is het gesteld met zijn persoon?

Zij, die Goethe willen becritiseeren, hebben het gemakkelijk. Hij heeft in zoveel gefaald en zijn wezen en manier van doen hebben veel dat aanstoot geeft. Wij begrijpen b.v. niet, waarom hij, daar hij toch met Christiane Vupius samenleeft als man en vrouw, achttien jaren voorbij laat gaan, alvorens haar wettelijk te trouwen en haar daardoor de plaats te geven, die haar toekomt. Hoe komt hij er toe zichzelf en vooral haar door die situatie zoveel moeilijkheden en vernederingen op de hals te halen? Waarom in dit geval en in zovele andere deze besluiteloosheid?

Vaak treffen we bij hem veel onnatuurlijks. In plaats van Karl August, zijn vorst en vriend, bij diens begrafenis naar het graf te begeleiden (hij was bovendien een minister!) vraagt hij aan de zoon van de vorst verlof, niet aan de rouwplechtigheid te hoeven deelnemen, daar hij beter in de eenzaamheid en stilte over dit grote verlies kan heenkomen.

Waarom legt hij het, die zo warm en gevoelig is, er bij menige gelegenheid er op aan zich koel voor te doen? Waarom begeeft hij zich af en toe

in sarcasmen, waarin Mephistofeles het woord schijnt te voeren?

Tot zover de optelling zijner eigenaardigheden.

Wat denkt hij van zich zelf?

In een brief van 1775 schrijft hij, dat hij alles bezit, „wat de menselijke natuur maar aan tegenstrijdigheden verzamelen kan". In „Dichtung und Wahrheit" oordeelt hij, dat zijn natuur tussen de uitersten van uitgelaten vrolijkheid en melancholieke onbehaaglijkheid schommelt, dat zij hem steeds van het ene uiterste in het andere werpt, dat in zijn karakter de ene stemming altijd de andere verdringt en afstoot. In een brief van 1780 lezen wij: „Ik ben, zoals altijd, de peinzende lichtzinnigheid en de warme koelheid".

Als hij ouder is geworden, meent hij, dat het zeker beter is in Goethe te leven, dan mét hem. Hij is noch een harmonieus, noch een ideaal mens. Toch spreken zijn tijdgenoten, die hem goed kennen, zeer bewonderend over hem. Zo schrijft Knebel, die met hem in Weimar heeft geleefd, aan de Züricher theoloog Lavater: „Ik weet het wel; hij is niet altijd binnennelijk, hij heeft onaangename kanten, ik heb ze wel ondervonden, maar alles samengenomen is hij merkwaardig goed. Hij is altijd verrassend: zelfs in goedheid". Schiller zegt van hem in een brief aan de gravin Schimmelmänn (1800):

„Het is niet de buitengewone aanleg van zijn geest, die mij aan hem bindt. Had hij niet als mens voor mij de grootste waarde van allen die ik ooit persoonlijk heb leren kennen, dan zou ik zijn genie slechts vanuit de verte bewonderen".

Wat ons betreft, dank zij de vele berichten die wij over hem hebben, als over geen enkele belangrijke persoonlijkheid uit het verleden, wij kunnen niet anders dan hem voor een grote, diepe, eerbiedafdwingende en sympathieke persoonlijkheid houden.

Wat vervolgens aan hem opvalt is zijn grote ernst, die hem vanaf zijn jeugd kenmerkt. Het is de grondtoon van zijn wezen. Met deze ernst werkt hij aan zichzelf tot zijn ouderdom toe. Hij moet zijn onstuimige aard, die steeds tot 't uiterste wil gaan, in toom houden. Reeds in zijn jaren te Leipzig openbaren zich die twee momenten in hem: een grote hartstocht en de wil om zich te beheersen. Deze karaktertrek wordt ook in het uitvoerige en interessante karakterbeeld, dat Kestner in Wetzlar 1772 van hem schetst, geaccentueerd.

In Weimar probeert hij steeds weer

zichzelf geheel meester te worden. Menige toetsing van zichzelf, die hij heeft toevertrouwd aan zijn dagboek, bevestigt dit. „Moge de idee van de reinheid steeds duidelijker in mij worden”, zo luidt z'n smeekbede in die tijd. Door deze voortdurende controle krijgt de manier van zich te geven bij hem iets stijfs en gemaakts, dat men voor koelheid en hoogmoed zou kunnen houden. De grote, indrukwekkende ogen en de ernstige trekken in zijn gezicht — een erfdeel van zijn grootmoeder Textor, van zijn moeders kant — dragen er toe bij hem de Olympiër te laten schijnen, die hij in werkelijkheid niet is.

Maar zodra hij zich rekenschap geeft, dat hij met mensen te doen heeft, die een of ander recht er op hebben, dat hij hun belangstelling betoont, laat hij die Olympische houding varen en wordt de vriendelijke, sympathieke mens.

Een, die deze ervaring heeft gehad, de Oostenrijkse dichter Grillparzer, geeft een ware indruk van de oude Goethe weer in de woorden: „Hij ziet er uit nu eens als een koning, dan weer als een vader”.

Een andere fundamentele karaktertrek van Goethe is de waarachtigheid. Aan Lavater schrijft hij op 12 Februari 1776, dat hij zo waarachtig als de natuur wil zijn. In alles, ook in het dagelijks verkeer met de medemens, tracht hij absoluut waarachtig te blijven. Ook wanneer dat gaat ten koste van de vriendelijkheid. Intrigeren is hem vreemd.

Uit al deze dingen bestaat de ingeboren adel van zijn wezen.

Deze man, aangetrokken door waarachtigheid, is tegelijk een nederig mens, niet alleen tegenover God, maar ook tegenover de mensen. Waar hij een gedegen willen en kunnen ontmoet, gebiedt hij zijn gemoed tot zwijgen: hij weet dan te waarden en te leren. Zo is zijn houding tegenover de kunstenaars in Rome, tegenover Schiller. Aan deze laatste gevoelt hij zich geestelijk op een bijna ondenkbare wijze onderworpen. Welk een bescheidenheid trouwens is hem over het algemeen eigen in de omgang met mensen! Er zijn vele bewijzen van zijn goedheid. Wij weten van behoeftige mensen, die hij lange tijd door zijn vrijgevigheid boven water hield. Door zijn arts Vogel weten wij, dat hij hem middelen verschafte, om behoeftigen, die hij in de uitoefening van zijn beroep tegenkwam, te kunnen helpen. In vele gevallen offert hij zijn tijd en moeite om hun behulpzaam te zijn,

voor wie hij zich geroepen voelt de plicht der naastenliefde te vervullen. Als ambtenaar deed hij alles, wat hij kon, om verbetering in de omstandigheden der noodlijdende bevolking te brengen. Een behoefte om te dienen is hem eigen. Hij onttrekt zich niet van zijn plicht, hij tracht niet zijn verantwoordelijkheid te ontwijken. Steeds gaat hij tot aan de grenzen van zijn kunnen.

Dit alles, waaruit zijn wezen bestaat wordt samengevoegd bij die drang tot zelfvolmaking, die in hem is en die wij in deze kracht niet bij anderen kunnen controleren, wie ook onze aandacht trekken.

Zo is Goethe, de dichter, de wijsgeer, de denker en de mens, die wij thans wel zeer bijzonder gedenken. Te midden van ons hier, en van hen, die ver zijn, is er geen, die aan hem denkende, hem niet heeft te danken voor wat hij heeft gegeven door zijn echte en diepe ethisch-religieuze levenswijsheid. Ik erken mij onder hen te rekenen!

Boekenplank

HET BOEK VAN LAMBARENE

Albert Schweitzer, een strijder voor de ware menselijkheid door D. A. Werner. Al weer een boekje over Albert Schweitzer? Is dat nu nodig? Natuurlijk kunnen wij zeggen dat er nooit te veel goede boeken over prof. Schweitzer kunnen worden geschreven. Dan behoort ook dit boekje tot de goede lectuur, die zich heel prettig laat lezen. Maar hovendien zit er mi. nog een grote waarde in dit boekje, n.l. dat het in al zijn korthed toch een uitstekend overzicht geeft van al het kunnen, kennen en doen van Schweitzer, zodat een ieder, dit dit tot nog toe nog niet deed, na het lezen van dit boekje als vanzelf nu alles over zijn denken en doen wil weten.

Zo twijfel ik er niet aan, of ook dit boekje zal zijn weg vinden en bijdragen tot het uitdragen van de geest, die prof. Schweitzer bezielt, de geest van de dienende liefde, waardoor hij werd tot de strijder voor de ware menselijkheid.

Het boekje kost f 1.90 en is keurig uitgegeven en geïllustreerd. Ik meen, dat het een uitkomst is voor de komende feestdagen!

Het is een uitgave van de Uitgeverij „De Torenlaan” te Assen, die ook uitgaf van Marie Woytt-Secretan, Albert Schweitzer, de oerwouddokter van Lambarene, geb. f 3.90.

K. J. Bosma.

Schweitzer en de wereld

Begin October ontving Dr. Schweitzer in zijn woning te Günsbach (Elzas) de Paracelsusmedaille uitgereikt. Deze medaille wordt toegekend aan medici, die zich op hun gebied bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt.

Op 10 October wijdde de VPRO een televisie-uitzending aan Dr. Schweitzer. In het programma, dat genoemd was: „Het zout der aarde" traden als sprekers op Dr. E. D. Spelberg, mevr. Oberman—Oberman, Johan Winkler, Dr. Anthon van der Horst en prof. Dr. L. J. van Holk.

Op 20 October heeft Albert Schweitzer zijn zetel in de Franse academie als opvolger van wijlen maarschalk Pétain ingenomen met het uitspreken van een rede over: „Het vraagstuk der ethiek bij de verdergaande ontwikkeling van het menselijk denkvermogen".

Op 24 October vond in de stadsschouwburg te Amsterdam de première plaats

van Gilbert Cesbrons toneelstuk: „Het is tijd, Dr. Schweitzer", dat gebracht werd door het Nederlands Volkstoneel.

Op 4 November gaf de NCRV een televisie-uitzending, waarin zij stukken van het toneelstuk: „Het is tijd, Dr. Schweitzer", gespeeld door het Nederlands Volkstoneel op 't scherm bracht.

Uit Parijs meldt men ons:

Dr. Schweitzer werd begin October officieel ontvangen door de provinciale Staten van de Haut-Rhin in Colmar. Na dit college te hebben bedankt voor de morele en materiële steun, die zij hem spontaan hadden toegezegd, deelde Dr. Schweitzer mede, dat hij in de loop van de maand November naar Gabon zal terugkeren. Hij verklaarde een absoluut vertrouwen te hebben in de voortzetting van zijn werk, daar twee jonge medici besloten hadden hem in zijn hospitaal te komen helpen.

In Parijs is gereed gekomen de film: „Il est minuit, Dr. Schweitzer", waarin Pierre Fresnay de rol van Albert

Tijdens zijn jongste verblijf in Zweden.

Albert Schweitzer ontvangt uit handen van de Zweedse koningin Louise de eremedaille van het Zweedse Rode Kruis. Niet zozeer voor zijn werk als theoloog, musicoloog, organist, maar vooral voor zijn medisch werk in Centraal Afrika.

VPRO televisieuitzending „Het zout der aarde”

Een programma over Albert
Schweitzer.

Op Vrijdag 10 October vond in Bussum de televisie-uitzending plaats, verzorgd door de VPRO, waar in ruime mate aandacht werd geschonken aan Dr. Schweitzer.

Vier sprekers waren ingeschakeld om Schweitzer van verschillende kanten te belichten.

Als eerste zagen wij Johan Winkler, die Schweitzer in Lambarene heeft bezocht in April van het vorige jaar. Hij sprak over het feit, dat Schweitzer in Lambarene aan zijn opdracht gestalte heeft gegeven. Hij schetste

Schweitzer vertolkt. De première van deze film wordt in Januari in het Kriterion theater te Amsterdam verwacht.

Pierre Fresnay als Albert Schweitzer

Zondag 9 November is Albert Schweitzer 24 uur in Nederland geweest. Hij nam zijn intrek in het huis in Rotterdam, waar hij steeds komt, wanneer hij ons land bezoekt. Door de VPRO zijn daar de opnamen gemaakt voor de uitzending van 16 November.

Daar zijn bezoek streng incognito was, had hij een vrij rustige dag en vond gelegenheid een wandeling langs de Maas te maken.

De volgende dag reisde Dr. Schweitzer naar Kopenhagen om Dinsdag naar Stockholm te gaan.

28 November heeft hij vanuit Bordeaux de terugtocht naar Lambarene voor de tiende maal aanvaard.

Johan Winkler voor de T.V.camera

Schweitzer als Elzasser, op het ontmoetingspunt van twee culturen, voorbeschikt om de typische Europeaan te zijn en om de oude Christelijke boodschap van Europa uit te dragen over de wereld. Hij werd de Europeaan: theoloog, filosoof, muziekgeleerde, driemaal doctor. Maar hij ging naar Afrika. Veertig jaar geleden is het, dat het Christendom van ons oude Europa zich eindelijk in zijn meest essentiële helpende vorm met de ziekte en de nood aan een heel werelddeel durfde confronteren.

Hierna sprak mevrouw H. Oberman-Oberman uit Rotterdam over: „Ons werk in het hospitaal”. Zij vertelde hoe steeds negers komen om in het ziekenhuis van Dr. Schweitzer genezing te vinden. Voordat 's avonds de avondklok luidt doet Albert Schweitzer de ronde bij de geopereerden en als hij dan rustig bij het bed zit van een, die van een bekleemde breuk verlost is en deze mens hem onder tranen dankt, zegt de dokter, dat hij niet hem moet danken, maar Jezus, die het in zijn hart gaf naar hen toe te gaan en de mensen, die hem in staat stellen door hun gaven en offers, dit werk te doen.

Dr. Anton van der Horst sprak vervolgens over Schweitzer en Bach. Hij begon met te zeggen: hij is één van ons. Het is merkwaardig en wel zeer bijzonder in Schweitzer, dat wij allen, vertegenwoordigers van zo uiteenlopende arbeidsterreinen behoefte hebben om te zeggen: hij is één van ons. Hierna noemde Dr. van der Horst zijn werk als organist, hoe hij bij velen de ogen en oren geopend heeft voor het wonderwerk van de Leipziger cantor. Zal het niet naast

Heeft het Ned. Volkstoneel te hoog gegrepen?

Het is tijd, Dr. Schweitzer!

Op 24 October woonden wij de première bij van Cesbrons stuk: Het is tijd, Dr. Schweitzer, in de Nederlandse vertaling van Ferd. Sterneberg, in de stadsschouwburg te Amsterdam. Cesbron is bij ons vooral bekend door zijn boek: „Heiligen gaan naar de hel”. De schrijver heeft naar aanleiding van een ontmoeting met Albert Schweitzer door middel van dit toneelstuk van hem willen getuigen. Wij moeten het stuk daarom eerder zien als een betuigenis, dan als een stuk, dat door zijn waarde als toneelstuk volle zalen zal moeten trekken.

Het speelt in 1914 en confronteert ons met het feit van Schweitzers arrestatie in Lambarene. Vijf personen spelen er in mede; het toneel stelt Schweitzers werkkamer in Lambarene voor.

De vijf personen zijn in werkelijkheid nooit bij elkaar geweest. Cesbron heeft

hen hier samengevoegd om het bizarre en onaantoonbare van de arrestatie naar voren te doen komen. Op de inhoud van het stuk gaan wij niet in: wij verwijzen naar het derde nummer van Nieuws uit Lambarene, waarin Johan Winkler enige aandacht schenkt aan dit toneelstuk.

Onverdeeld goed kunnen wij het stuk echter niet vinden. Cesbron heeft het te zeer intellectueel geladen, er is te weinig actie in het geheel. Het vergt veel van de toeschouwer. Bovendien wil het ons voorkomen, zo was het reeds bij het lezen van het stuk, dat de figuur van Schweitzer op enkele plaatsen mistekend is, terwijl de rol van de verpleegster te overheersend is geconcipeerd. Overigens speelde Emmy Lopes Dias deze rol van zuster Germaine wel aanvaardbaar, al zal haar spel nog aan overtuigingskracht kunnen winnen.

Het Volkstoneel heeft er van gemaakt wat het kon. Men kan erkentelijk zijn voor het feit, dat het een stuk van dergelijk niveau in zijn repertoire heeft opgenomen. Er waren bij de première werkelijk goede momenten te constateren.

Ben Groeneveld als Albert Schweitzer had een uitnemende gestalte, die in sommige momenten de echte Schweitzer suggereerde. Hier en daar

zijn geloof, het kosmische element in Bachs polyfonie geweest zijn, dat zijn innerlijk leven steeds weer ordende en in evenwicht bracht of deed blijven, waardoor het hem mogelijk werd zich op zo vele terreinen tot zo'n hoogte te ontwikkelen, zodat hij voor de mensheid kon doen wát hij deed?

Ten slotte sprak prof. Dr. L. J. van Holk over de mens en zijn geloof. De mens Schweitzer heeft in zijn geloof kracht gevonden om zijn opdracht te volvoeren. In zijn preken was hij de verkondiger van de eenvoudige Christelijke levenswaarden, die in het evangelie hun grondslag vinden. Als theoloog werd hij één der leidende figuren der Vrijzinnig Protestantse theologie. Wij hoorden, gespeeld door Albert Schweitzer, Bachs toccata in d.

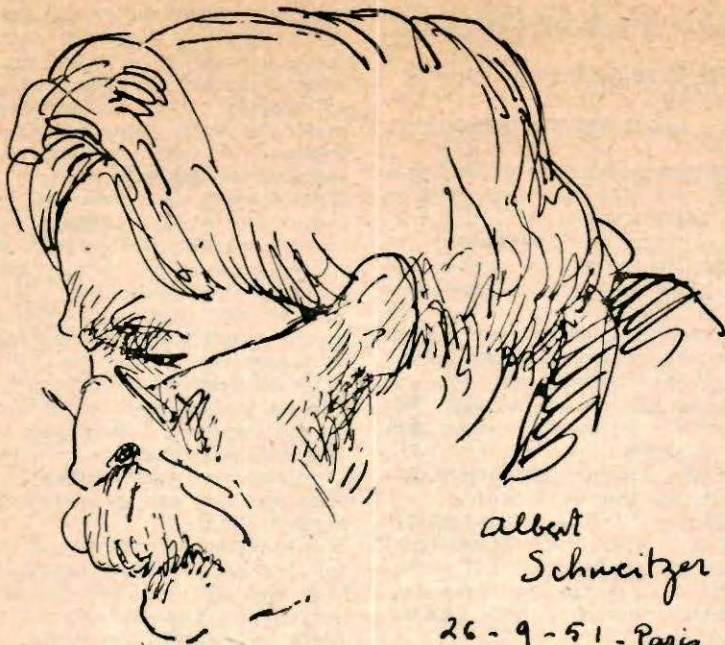
Deze uitzending is voorafgegaan door een mooie film „Le sel de la terre” van Georges Rouquier met Nederlands commentaar van Robbert Box en een film van Maurice Cloche en Claude Renoir „Images Gothiques”, terwijl Dr. E. D. Spelberg een inleidend woord heeft gesproken.

De VPRO kan op een zeer geslaagde televisieuitzending terugzien. De uitzending stond zowel technisch als materieel op hoog peil.

D. A. W.

Ben Groeneveld als Albert Schweitzer

Copyright - Vaz Dias

albert
Schweitzer

26-9-51-Paris
le soir dans
mon atelier

Eekman

Albert Schweitzer in de familiekring

De schets van Albert Schweitzer, onze beroemde tijdgenoot, kwam op bijzondere wijze tot stand. Onze Parijse medewerker ging daarom de vervaardiger van deze tekening opzoeken. De Nederlandse schilder met sterke Vlaamse inslag, Nico Eekman, werd in Brussel geboren, leefde en werkte daar 25 jaar, doch woont thans reeds vele jaren in Parijs.

De gehele geest van zijn werk sluit aan bij de levendige school van Ensor, van de Woestijne, Cantré en De Bruyne. Hij hield in 1947 een belangrijke

tentoonstelling in het paleis van de Schone Kunsten in Brussel en exposeerde daarna in Luik, Gent, Brugge en Antwerpen. Het beroemde boek „Uilenspiegel” van De Coster werd door hem met droge naalden gellusteed.

Wonderlijk is het, dat Eekmans typisch Vlaams werk in Parijs ontstaat. Hij zegt dan ook vaak, zinspelende op zijn atelier op een zevende verdieping gelegen: „Ik woon boven Parijs”, daarmee bedoelende: „Parijs met zijn dikwerf „laatste” en „vreemde” snuffjes

was hij echter te aarzelend en te slap, doch wij kunnen ons indenken, dat dit ook aan de tekst kan hebben gelegen. Toch neemt de echte Schweitzer veel meer initiatieven, dan wij uit het stuk konden opmaken; dit b.v. achten wij een tekort van Cesbrons Schweitzerconceptie.

De vertolking van Hans van Meerten als kluzenaar-missionaris Charles de Ferrier miste de rijpheid en de rust, die iemand van die leeftijd in die omstandigheden eigen is. De administrateur Leblanc van Ludzer Eringa kon ons minder bekoren, hij speelde hier

en daar „naast” zijn rol.

Jack Dixon gaf een levendige uitbeelding van de rol van commandant Lieuvin.

Wij wensen het Volkstoneel op zijn tournee veel succes toe en wij zijn er van overtuigd, dat het 't niet gemakkelijk zal hebben, daar de Amsterdamse pers over het algemeen zeer negatief heeft gereageerd.

Wij wensen de toeschouwers toe de geestelijke instelling die nodig is om het stuk objectief te kunnen waarderen.

D. A. W.

op kunstgebied kan mij niet van de wijs brengen. Integendeel".

Eekmans vrouw is Albert Schweitzers petekind en als de alom beminde en bewonderde mensenvriend zich in Parijs bevindt, zoekt hij na de overstelpende drukte rust in de huiselijke kring van de Eekmans.

Bij zijn laatste bezoek aan de Franse hoofdstad moest oom Albert geholpen worden bij het scheren van zijn arm, daar men een gipsafgietsel van zijn hand en arm wilde maken. Dezelfde operatie geschiedde met zijn gelaat, maar niet nadat zijn snor door karton was beschermd. Toen Schweitzer na een marteling van een half uur van de gipslaag bevrijd was, zuchtte hij:

"'t Valt niet mee, wanneer de mensen zich in het hoofd halen, dat je een groot man bent....." Nadat hij de gehele dag onder handen was genomen door journalisten, fotografen, uitgevers, politici, kunstenaars, bewonderaars en vooral..... nieuwsgierigen, verlangde hij terug naar de rust van de mansarde, naar Eekmans atelier, waar niemand hem meer kon lastig

vallen..... De grote mensenvriend ontvluchtte in letterlijke zin de mensen. Na enkele van Eekmans laatste doeken te hebben bekeken liet hij zich in 'n stoel zakken en verzocht slechts stil te mogen blijven zitten, opdat niemand het eerste uur tegen hem zou spreken. Eekman vertelde: „Er kwam iets van een bijna kerkelijke, plechtstatige sfeer in mijn atelier". Van deze stilte en rust maakte Eekman gebruik om onopgemerkt een schets van Schweitzer te maken.

Het is ons een genoegen onze lezers met deze originele „krabbel" kennis te laten maken.

Nico Eekman voegt bij zijn tekening nog deze raad: „Wanneer u ooit het voorrecht mocht hebben Schweitzer te ontmoeten, laat dan nimmer door uw woord of nadrukkelijke houding hermerken, hoezeer u zich hierdoor vereerd voelt. Albert Schweitzer stelt ieder mens op gelijke voet en wordt wrevelig en verstoord wanneer men voor hem een uitzondering tracht te maken". — (Copie Vaz Dias Agency-International Amsterdam).

Verslag van de weekendconferentie

gehouden in Amsterdam op 28 en 29 Sept. in het gebouw der A.M.V.J., Leidse Bosje

Deze bijeenkomst, die door het Internationaal Studie Centrum te Amsterdam was georganiseerd en welke ten doel had zich te bezinnen op de cultuurfilosofische ideeën, zoals deze door Albert Schweitzer zijn gesteld, was oorspronkelijk in het Albert Schweitzerhuis geprojecteerd. De belangstelling voor deze vragen was echter zo groot, dat deze verlegd werd naar het gebouw der A.M.V.J.

Voor ongeveer 100 aanwezigen opende de conferentie leider Dr. Louet Feisser de eerste samenkomst, waarin prof. Westra uit Leiden het woord zou voeren over „Albert Schweitzers inzichten over het verval der cultuur". Dr. Louet Feisser deed een beroep op het gezond verstand en een gevoelig hart, waarmede de figuur van Schweitzer voor ons staat. Zijn dienst door middel van zijn medische praktijk, zijn muziek, maar vooral het met elkaar zoeken naar de waarheid, is eveneens een doelstelling van het Internationaal Studie Centrum. Deze conferentie is opgezet om langs de weg van Schweitzer te komen tot fundering van ons eigen leven.

Daarna kreeg prof. Westra het woord. Deze voorspelde een avond vol pessimisme. Spr. wees er op, dat zijn col-

lega prof. Hidding de goede boodschap zou brengen, de volgende dag. Wat is cultuur? Deze vraag stelde de inleider en van hieruit ontvouwde hij Schweitzers visie op het verval van de cultuur. Cultuur wordt gevormd door de materiële en geestelijke elementen van de enkeling en de collectiviteit. Deze twee elementen moeten in een evenwichtstoestand blijven. Door de grote vlucht van de techniek zijn de geestelijke krachten verminderd. De mens misbruikt de techniek: deze beheerst ons geheel — de stem van de ware menselijkheid is zoek! De massa-mens is het bewijs van de innerlijke afsterving van de cultuur. Spr. noemde vervolgens cultuurremmende factoren, als: specialisatie. Deze heeft natuurlijk ook voordelen, maar men ziet vaak slechts de delen, terwijl de som der delen nog niet het geheel uitmaakt. Als tweede remmende factor tot ware cultuurvorming werd de geestelijke hoogmoed der intellectuelen genoemd. De derde was de overdreven werkelijkheidszin, wat Ellul noemt: de eerbied voor de feiten. Dat men God niet meer als waarheid ziet, komt omdat men God als feit niet meer ziet!

De oorzaak van het verval der cul-

tuur ziet Schweitzer in het gemis aan wereldbeschouwing, het gemis aan nadenken over de zin van wereld en leven. Niet, dat wij de wereld en ons leven kunnen verklaren, maar wij moeten leren denken hierover: wij moeten ons leven denkend beleven.

Ons leven is verbonden met alle leven; het wortelt in het rationele, maar is tegelijk irrationeel en enthousiast. Hierin wortelt de ethiek van de eerbied van het leven. Dit is hetzelfde als dat vrouwen in de geest van God, die de geest der wereld overwint, maar die eerst in onszelf gestalte moet hebben gekregen. Dat is het Koninkrijk Gods. Er kan geen Koninkrijk Gods in de wereld zijn, zonder dat rijk in ons hart: de zedelijke vernieuwing der mensheid. Dat Koninkrijk Gods is de persoonlijke ethische daad. Hiermede besloot Dr. Westra zijn betoog, dat met instemming werd aangehoord. Na een korte pauze volgde hierop een levendige discussie. Voldaan ging men die avond naar zijn huis of hotel.

De middag van de Zondag, die er op volgde stond in het teken van de toekomst der cultuur. Prof. Hidding uit Leiden hield een referaat getiteld: „Ethiek en mystiek bij Albert Schweitzer in verband met de toekomst der cultuur”. Spr. stelde de mens centraal, omdat de mens de cultuur bouwt. Hiermee kwam men in de wijsgerige anthropologie terecht. In deze mens staan twee begrippen centraal: ethiek en mystiek. De verhouding van deze twee is duister gebleven. Schweitzer zoekt in het Westen en in het Oosten. Zijn methode is de universele methode. Hij grijpt het Neokantianisme aan: ook daar vindt hij geen uitkomst: hij zal zijn eigen wegen gaan. Schweitzer beziet de totale mens in zijn situatie. Hier klinken klanken, verwant aan het existentialisme. Ook Schweitzer is existentialist, aangezien het hem gaat om de waarheid van de levende mens. Vanuit deze situatie tracht Schweitzer de verhouding van de ethiek en de mystiek te vatten. Hij slaagt hierin echter niet en voert het begrip resignatie in, waarbij hij afziet van verklaring van wereld en leven, van ethiek en mystiek. Het enige wat men weet is, dat men leeft in verbondenheid en verantwoordelijkheid. Men leeft in de eerbied: hieruit komt de mystiek voort. Na deze uiteenzetting kwam prof. Hidding tot zijn kritische opmerkingen.

Hij verweet Schweitzer een zeker in-

dividualisme: men kan de mens niet uit zijn gemeenschap halen. Verder was het de inleider onduidelijk, wat Schweitzer bedoelde met rationalisme. Spr. zeide, dat Schweitzer in zijn denken de hoofdzaak van de anthropologie treft: de ethiek en de mystiek. De ethiek komt uit de mystiek voort. De nadruk hierop is fundamenteel voor alle zijn.

De totale mens is lichaam en geest: deel van de kosmos, maar ook buiten en boven de kosmos. De verhouding van mystiek en ethiek is het hele kosmische leven. Het is de verhouding van leven en bewustzijn. De mystiek en de ethiek zijn beide zijnswijzen van de mens, die samen de hele mens uitmaken. Het gaat om de verhouding immanentie en transcendentie ten opzichte van de kosmos: hoe ze één zijn, kan men niet verklaren.

Het duidelijkst, zo concludeerde prof. Hidding, zien wij dit in het Christendom, waar Jezus Christus in het centrum staat. Hij is het, die geboren is uit de Maagd, maar ook uit de Heilige Geest. Uit deze twee elementen is Zijn eenheid, maar wij kunnen niet verklaren, hoe zij één zijn. Dat is de spanning van het leven. Waar deze spanningen ontbreken, daar zal ook het leven ontbreken.

Met deze woorden besloot prof. Hidding zijn referaat, dat niet nagelaten had door zijn heldere, systematische constructie grote indruk te maken. Het was een waardig besluit van deze geslaagde weekend-bijeenkomst.

Weer is gebleken, dat Schweitzers denken actueel is voor deze tijd, die worstelt met steeds dezelfde problemen. De beide inleiders hebben terecht ieder op zijn wijze het belang van Schweitzers denken voor deze tijd geaccentueerd.

D. A. W.

Nog juist vóór het ter perse gaan van dit nummer bereikt ons het bericht, dat naar aanleiding van de toespraak van Albert Schweitzer voor de V.P.R.O.-microfoon op 16 Nov. j.l. er reeds f 91.300.40 aan giften is binnengekomen voor het werk van Dr. Schweitzer. Op 28 Nov. werd een telegram naar Bordeaux gezonden om de dokter van deze som op de hoogte te brengen. Zo te zien gaat dit naar de 100.000 gulden!